

رابطه محیط اطلاعاتی و سواد اطلاعاتی: مطالعه موردی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز

بهناز شیبانی (نویسنده مسئول)

کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی behnaz_sheibany@yahoo.com

حمیدرضا جمالی مهموئی

استادیار دانشگاه تربیت معلم تهران h.jamali@gmail.com

امیررضا اصنافی

عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی aasnafi@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۰/۵/۱ تاریخ پذیرش: ۹۰/۸/۱۰

چکیده

هدف: پژوهش حاضر به شناسایی محیط‌های اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز و رابطه این محیط‌ها با مهارت‌های سواد اطلاعاتی آنان می‌پردازد.

روش: پیمایشی از نوع توصیفی-همبستگی و ابزار آن پرسشنامه‌ای بود که بین ۲۷۸ نفر دانشجوی کارشناسی ارشد که با نمونه‌گیری مطبّق انتخاب شده بودند، توزیع شد.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان داد که محیط‌های اطلاعاتی اصلی این دانشجویان عبارتند از: محیط سایت کامپیوتر دانشگاه، کتابخانه و خوابگاه. همچنین بر اهمیت‌ترین دلایل دانشجویان جهت استفاده از محیط‌های اطلاعاتی عبارتند از: حضور افراد خبره و متخصص در آن محیط، آسان بودن برقراری ارتباط با افراد حاضر در آن محیط، افزایش دانش و تجربیات شخصی در نتیجه تبادل اطلاعات در آن محیط و امکان برطرف نمودن مسائل مربوط به تحقیق، پروژه و پایان‌نامه از طریق اطلاعات کسب شده از آن محیط. در خصوص وضعیت سواد اطلاعاتی، دانشجویان، در سطح ۵ مهارت تعریف شده، از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند و مهارت سواد اطلاعاتی دانشجویان کم است.

واژگان کلیدی: محیط‌های اطلاعاتی، سواد اطلاعاتی، دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز، دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز.

مقدمه

امروزه یکی از مهم‌ترین نیازهای انسان، چگونگی اظهار و برطرف نمودن نیازهای اطلاعاتی است. انسان تمایل به جستجوی اطلاعاتی دارد که به سهولت در دسترس قرار گرفته و ترجیحاً از منابع بین فردی نظیر دوستان، اقوام و یا همکاران به دست آید. به نظر می‌رسد بخش زیادی از اطلاعاتی که دریافت می‌کنیم در یک بافت یا زمینه اجتماعی^۱ و در قالب تعامل با افراد آشنا، اعضای خانواده و دوستانمان حاصل می‌آید (فیشر و همکاران، ۲۰۰۵). بخشی از تبادل اطلاعات میان فردی در محیط‌های اطلاعاتی اتفاق می‌افتد. محیط اطلاعاتی مفهومی است که اولین بار توسط فیشر و همکاران (۲۰۰۴ و ۲۰۰۵) مطرح شد. پتیگرو محیط اطلاعاتی را این‌گونه تعریف می‌کند: «محیط‌های مشترکی^۲ که در هنگام تجمع افراد با هدفی خاص به طور گذرا ایجاد می‌شوند، اما پس از مدتی رفتار آن افراد در آن محیط فضایی ایجاد می‌کند که زمینه اشتراک خود به خودی اطلاعات را فراهم می‌سازد.» (پتیگرو، ۱۹۹۸).

پرداختن به موضوع محیط اطلاعاتی با در نظر گرفتن نقش ارتباطات غیررسمی که به طور گسترده‌ای توسط مردم و به‌ویژه قشر تحصیلکرده و دانشجویان تحصیلات تکمیلی مورد استفاده قرار می‌گیرد بیش از پیش مهم می‌نماید و با این‌که این موضوع تا به حال در غرب به ویژه آمریکا بسیار مورد توجه پژوهشگران بوده است، ولی در کشور ما چندان از سوی محققان مورد توجه قرار نگرفته است. شکل‌گیری محیط اطلاعاتی و تبادل اطلاعات در آن می‌تواند تحت تأثیر عوامل مختلفی باشد. دنیای امروز به شدت تحت تأثیر فناوری‌های اطلاعاتی و رشد روزافزون اطلاعات قرار دارد و افراد برای انجام امور خود به نحو بهینه نیازمند سواد اطلاعاتی هستند. سواد اطلاعاتی به مجموعه مهارت‌ها و توانایی‌هایی گفته می‌شود که فرد در دنیای امروز برای انجام وظایف محوله خود باید دارا باشد (حسن‌زاده، ۱۳۸۳). ضرورت برخورداری از سواد اطلاعاتی که تعاریف آن معمولاً شامل توانایی دسترسی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات است

(اباذری، ۱۳۸۷) در مورد محققان و دانشجویان بیشتر نمود پیدامی‌کند. دانشجویان به ویژه در مقطع تحصیلات تکمیلی لازم است که راه‌های یافتن دانش و اطلاعات را بشناسند و بتوانند به سهولت به منابع مختلف اطلاعاتی مورد نیاز خود دسترسی یابند، آن‌ها را ارزیابی نمایند و به آن نظام بخشند و نیز بتوانند اطلاعات مورد نیاز خود را کسب کنند و به کار گیرند (رسول آبادی، ۱۳۸۶).

محیط اطلاعاتی و سواد اطلاعاتی، هر دو از مفاهیم حوزه کلی رفتار اطلاعاتی هستند. انتظار می‌رود که میان این دو مفهوم رابطه‌ای وجود داشته باشد. مسئله‌ای که باعث شکل‌گیری این پژوهش شد این تصور بود که شاید سطح سواد اطلاعاتی افراد در محیط اطلاعاتی مورد استفاده آنان تأثیرگذار باشد. به عنوان مثال شاید افرادی که از سواد اطلاعاتی بالایی برخوردار هستند و به ویژه توانایی مطلوبی در استفاده از اطلاعات دیجیتالی دارند، بیشتر تمایل به استفاده از محیط‌های اطلاعاتی داشته باشند که به نوعی به فناوری اطلاعات مرتبط هستند مثل سایت رایانه دانشگاه. از آنجا که تاکنون در ایران تنها یک پژوهش در حوزه محیط اطلاعاتی انجام شده (شریفی، ۱۳۸۶) و هیچ پژوهشی در دنیا در مورد وجود یا عدم وجود نوعی رابطه میان سواد اطلاعاتی و محیط اطلاعاتی انجام نشده است، این پژوهش قصد دارد ضمن شناسایی محیط‌های اطلاعاتی گروهی از کاربران دانشگاهی به بررسی رابطه احتمالی میان سواد اطلاعاتی و محیط اطلاعاتی بپردازد. برای این هدف، دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شدند. تا کنون تنها یک پژوهش در مورد سواد اطلاعاتی دانشجویان دانشگاه تبریز انجام شده است که بیش از یک دهه از آن می‌گذرد. نتایج این پژوهش (صمدی، ۱۳۷۶) نشان دهنده سطح پایین آشنایی عملی و نظری دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز با منابع مرجع تخصصی بود. انجام پژوهش حاضر از این جهت که دانش ما در مورد سواد اطلاعاتی دانشجویان این دانشگاه را روزآمد می‌کند نیز حائز اهمیت است. این پژوهش، سه هدف دارد به شرح زیر:

شناسایی محیط‌هایی که دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز در آنها به تبادل اطلاعات می‌پردازند.
شناسایی ابعاد (عوامل) این محیط‌های اطلاعاتی.
تعیین همبستگی احتمالی میان استفاده از انواع محیط‌های اطلاعاتی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان.

تحلیل مفهوم محیط اطلاعاتی یا زمینه‌های اطلاعاتی

نظریه زمینه‌های اطلاعاتی از یک کار میدانی توسط کارن پتیگرو (۱۹۹۸) در درمانگاه‌های محلی بیماری‌های پا درباره این‌که چگونه پرستاران، سالمندان و افراد دیگر در اطلاعات خدمات انسانی سهیم می‌شوند ناشی شد. با توجه به نظرات پتیگرو (۱۹۹۸) و فیشر، دورنس^۳ و هیئتون^۴ (۲۰۰۴) زمینه‌های اطلاعاتی زودگذر هستند. آن‌ها در هر جایی و در هر زمانی و در نقاط مختلف و پیش‌بینی نشده رخ می‌دهند. وقتی افراد در یک زمینه اطلاعاتی گرد هم می‌آیند، عملاً در تعامل اجتماعی، گفتگو درباره زندگی، کلیات و شرایط خاصی که منجر به یافتن غیرمترقبه و گاه هدفمند اطلاعات و اشتراک رسمی و غیررسمی اطلاعات در مورد موضوعات گوناگون می‌شود شرکت می‌جویند. در عوض، نیاز اطلاعاتی در محیط اطلاعاتی، از طریق یک صحبت کوتاه، یا صرفاً از طریق گپ و گفتگو به صورت اتفاقی پدید می‌آید. با متفرق شدن اعضاء، زمینه اطلاعاتی نیز دست کم تا زمان گردهمایی بعدی از هم گسسته می‌شود. در همین حال، شرایط و موقعیت‌های جدیدی در زندگی افراد پیش می‌آید؛ حوادث منطقه‌ای و جهانی همچنان رخ می‌دهد و مردم اطلاعات جدیدی را که قرار است در زمینه اطلاعاتی بعدی خود به اشتراک بگذارند، انتخاب می‌کنند (فیشر و همکاران، ۱۳۸۷).

پیشینه پژوهش

اگر چه این پژوهش، دارای دو بعد سواد اطلاعاتی و محیط اطلاعاتی است، اما موضوع اصلی این پژوهش، در واقع محیط اطلاعاتی است لذا در پیشینه پژوهش،

به پژوهش‌های حوزه سواد اطلاعاتی به صورت گذرا اشاره شده و به صورت دقیق‌تر به پژوهش‌های حوزه محیط اطلاعاتی که چندان نیز متعدد نیستند پرداخته می‌شود. پژوهش‌های حوزه سواد اطلاعاتی را می‌توان به دو دسته کلی تقسیم کرد، آنهایی که به سنجش سواد اطلاعاتی یک گروه از کاربران پرداخته‌اند و آنهایی که به تحقیق در باب آموزش سواد اطلاعاتی، تعریف استانداردها، طراحی مدل توسعه سواد اطلاعاتی و نیز ارائه سرفصل و روش تدریس برای درس سواد اطلاعاتی پرداخته‌اند. پژوهش‌های گروه دوم خارج از قلمرو پژوهش حاضر است. در میان آثار گروه اول، پژوهش‌های متعددی در خارج از کشور انجام شده است که معدودی از آنها به طور خاص به مطالعه دانشجویان تحصیلات تکمیلی پرداخته‌اند. ماقان (۲۰۰۱) در تحقیقی به بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه برکلی کالیفرنیا پرداخت و نشان داد که این دانشجویان تصور می‌کردند در مورد دسترسی به اطلاعات، توانایی‌های زیادی دارند اما در حقیقت آن‌ها در مورد ابتدایی‌ترین اصول برای سازماندهی و دسترسی به اطلاعات دچار سردرگمی هستند.

در میان آثار ایرانی می‌توان به بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی توسط طبیب نیا (۱۳۸۵) اشاره کرد که با انجام یک پیمایش بر روی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری نشان داد آنان از نظر تشخیص نیاز اطلاعاتی، روش‌های دسترسی به اطلاعات و شیوه‌های گردآوری و سازماندهی اطلاعات در وضع مطلوبی به سر می‌برند. ولی در مورد ارزیابی کانال‌های کسب اطلاعات از وضعیت مناسبی برخوردار نیستند.

در مورد محیط اطلاعاتی، این مفهوم از مطالعه میدانی پتیگرو^۵ (۱۹۹۸) در کلینیک برخاست. این پژوهش، درباره این که چگونه پرستاران، افراد میانسال و دیگر افراد، اطلاعات خدمات انسانی^۶ را به اشتراک می‌گذارند به دست آمد. در این پژوهش، خدمات انسانی، اشاره به فرایند و خدماتی دارد که بیماران برای حرکت از یک مرحله مراقبت به مرحله دیگر و ایجاد آمادگی برای انتقال از

بیمارستان به خانه نیاز دارند. داده‌ها از طریق مشاهده با ۲۴ پرستار و ۱۰۸ بیمار در ۳۰ کلینیک جمع‌آوری شد. ابتدا با پرستار و بیمار مصاحبه‌ای در مورد ارجاعات پرستار انجام شد. دو ماه بعد با بیمار مصاحبه دیگری در مورد شرحی از فرایندهای جستجو، دریافت و استفاده از اطلاعات صورت گرفت. این مشاهده‌ها، نقش کلینیک به عنوان یک زمینه فیزیکی و اجتماعی که تبادل اطلاعات را ترویج می‌دهد، مورد توجه قرار داد. از این گذشته پتیگرو پی برد که نیازهای اطلاعاتی به ندرت به صورت مستقیم بیان می‌شوند. این پژوهش نشان داد که کلینیک بیماری‌های پا به عنوان محیط اطلاعاتی برای اشتراک غیررسمی اطلاعات در ارتباط با خدمات انسانی عمل می‌کند.

در مجموع می‌توان مشاهده کرد که پیشینه پژوهش در زمینه محیط اطلاعاتی به سال ۱۹۹۸ باز می‌گردد و پژوهش در این زمینه همچنان نیز ادامه دارد. پژوهش‌های خارجی گروه‌های مختلفی از کاربران مثل کودکان، دانشجویان و بیماران را شامل می‌شود. با این حال تنها تحقیق انجام شده در ایران، پژوهش شریفی (۱۳۸۶) است که محیط اطلاعاتی کارکنان دانشگاه شهید چمران اهواز را مورد بررسی قرار داده است و خلاء در این زمینه پژوهشی در داخل کشور مشاهده می‌شود؛ این پژوهش قصد دارد بخشی از فقدان مطالعه در این حوزه در داخل کشور را جبران کند. جدول ۱ سیاهه‌ای از پژوهش‌های انجام شده در زمینه محیط اطلاعاتی را از جمله جامعه مورد مطالعه آن‌ها و محیط اطلاعاتی کشف شده در پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱. پیشینه پژوهش‌های محیط اطلاعاتی

مشخصات تحقیق انجام شده	سال نشر	جامعه مورد مطالعه	محیط اطلاعاتی
پتیگرو	۱۹۹۸ و ۱۹۹۹ و ۲۰۰۰	بیماران کلینیک	کلینیک بیماری‌های پا
فیشر، دورنس، هیتون	۲۰۰۴	مهاجران نیویورک سیتی	کتابخانه عمومی کوینز بارو
فیشر و همکاران	۲۰۰۴	کشاورزان اسپانیایی مهاجر	کلیسا، مدرسه، محل کار
فیشر و همکاران	۲۰۰۵	ساکنان منطقه کینگ کانتی	عبادتگاه، محل کار، محیط‌های ورزشی
ای. اف لین مک کچی و پم مک کنزی	۲۰۰۵	کودکان	ساعات قصه گویی برای کودکان در کتابخانه عمومی
تام دوبورولسکی	۲۰۰۵	جامعه آمریکایی-لهستانی سیاتل	گردهمایی‌هایی ترتیب داده شده توسط محققان برای جامعه مورد مطالعه
فیشر و نامر	۲۰۰۶	دانشجویان دانشگاه واشنگتن	پردیس دانشگاه، رستوران، کافی شاپ، محل کار و گردهمایی‌های اجتماعی
فیشر و کانتز	۲۰۱۰	کاربران تلفن همراه	برنامه اسلم بر پایه ارسال پیام کوتاه تلفن همراه
شریفی	۱۳۸۶	کارکنان چمران اهواز	دانشگاه محل کار، منزل اقوام و دوستان، جشن‌ها

روش پژوهش

روش این پژوهش، پیمایش، از نوع توصیفی است و استفاده از پیمایش از آن جهت بود که انجام آزمون‌های همبستگی تنها با استفاده از پیمایش امکان‌پذیر است و همچنین پیمایش یک روش تثبیت شده و مؤثر برای مطالعه کاربران است. جامعه آماری شامل ۲۷۸ نفر دانشجوی تحصیلات تکمیلی مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه تبریز است که با روش نمونه‌گیری طبق انتخاب شدند. برای نمونه‌گیری مطبق، جامعه به چهار گروه علوم انسانی، فنی مهندسی،

کشاورزی و علوم پایه تقسیم بندی شد و سپس در داخل هر گروه دانشجویان، به صورت تصادفی انتخاب شده و پرسشنامه در محیط دانشگاه با مراجعه به کلاسها، در میان آنها توزیع شد.

برای گردآوری داده‌های این پژوهش از پرسشنامه‌ای استفاده شد که محقق با استفاده از متون پژوهشی پیشین، آن را ساخته است. این پرسشنامه در چهار بخش تنظیم شده است.

بخش نخست شامل اطلاعات جمعیت شناختی مانند جنسیت، رشته تحصیلی و غیره.

بخش دوم شامل یک پرسش با ۲۲ گویه که دانشجویان در قالب آنها، میزان تبادل اطلاعات در محیط‌های اطلاعاتی مختلف را مشخص می‌کنند.

بخش سوم شامل یک پرسش با ۲۱ گویه که دلایل انتخاب محیط اطلاعاتی توسط دانشجویان را مشخص می‌کند.

بخش چهارم شامل ۴۵ پرسش که به سنجش میزان مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان بر اساس استانداردهای سواد اطلاعاتی (ای. سی. آر. ال.) می‌پردازد.

برای تدوین قسمت دوم و سوم پرسشنامه علاوه بر پرسشنامه شریفی (۱۳۸۶)، با ۲۰ نفر از دانشجویان مصاحبه انجام شد تا شناختی مقدماتی از محیط اطلاعاتی دانشجویان به دست آید و پرسشنامه با استفاده از این اطلاعات تدوین شود. برای تدوین قسمت چهارم پرسشنامه از کتاب سنجش سواد اطلاعاتی (ترزا نیلی، ۱۳۸۹) و نیز پرسشنامه پایان‌نامه‌های قاسمی (۱۳۸۵)، طیب‌نیا (۱۳۸۵) و مقدس‌زاده (۱۳۸۵) بهره گرفته شده. در قسمت‌های دوم و چهارم پرسشنامه، از طیف لیکرت هیچ، خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد استفاده شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ (۸۹ درصد) تأیید شد و روایی صوری آن با تأیید محتوای پرسشنامه توسط متخصصان حاصل شد.

یافته‌های پژوهش

داده‌های مربوط به ویژگی‌های پاسخگویان

جنسیت

از میان ۲۷۸ نفر پاسخگو، بیش از نیمی، یعنی معادل ۵۷/۹ درصد (۱۶۱ نفر) پاسخگویان، مرد و بقیه پاسخگویان یعنی ۴۲/۱٪ درصد (۱۱۷ نفر) را زنان تشکیل می‌دهند.

گروه تحصیلی پاسخگویان

دانشجویان علوم انسانی و اجتماعی با ۳۱/۷ درصد (۸۸ نفر) بیشترین سهم را نسبت به سایر گروه‌ها در میان پاسخگویان داشتند. پس از آن گروه فنی مهندسی با ۲۵/۵ درصد (۷۱ نفر)، گروه علوم پایه با ۲۳/۴ درصد (۶۵ نفر) و گروه کشاورزی با ۱۹/۴ درصد (۵۴ نفر) تشکیل دهنده باقیمانده پاسخگویان بودند.

سال ورود به دانشگاه

بیشترین پاسخگویان، دانشجویان ورودی سال ۱۳۸۸ با ۴۱/۷ درصد (۱۱۶ نفر) بودند. پس از آن دانشجویان ورودی سال ۱۳۸۹ با ۳۹/۹ درصد (۱۱۱ نفر) و کمترین میزان نیز متعلق به ورودیهای سال ۱۳۸۷ بود با حدود ۱۸ درصد (۵۱ نفر) است.

محیط‌های اطلاعاتی دانشجویان

برای شناسایی محیط‌های اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز، در کل ۲۲ مورد محیط اطلاعاتی مورد بررسی قرار گرفت؛ و برای انجام تجزیه و تحلیل کاربردی‌تر و تفسیر و نتیجه‌گیری بهتر، این ۲۲ محیط به محیط‌های علمی، دانشگاهی، خوابگاهی و عمومی تقسیم شدند. در این تقسیم‌بندی محیط‌های اطلاعاتی علمی شامل: آموزشگاه‌ها، حاشیه نشست‌ها، همایش‌ها و سمینارهای علمی، کارگاه‌های آموزشی دانشگاه، جلسه دفاع از پایان‌نامه، کتابخانه، قرائت خانه است. محیط‌های اطلاعاتی دانشگاهی

شامل: سایت کامپیوتر دانشگاه، انجمن‌های دانشجویی، محوطه دانشگاه، استادیوم و باشگاه ورزشی دانشگاه، نمازخانه دانشگاه و سلف سرویس و رستوران دانشگاه است. محیط‌های اطلاعاتی عمومی نیز عبارتند از: سالن انتظار راه آهن و فرودگاه، صف‌های انتظار مختلف، منزل اقوام و دوستان، بانک، پارک، بازار، آرایشگاه، اتوبوس و وسایل نقلیه شهری. خوابگاه و سرویس خوابگاه نیز جزو محیط‌های اطلاعاتی خوابگاهی هستند. این تقسیم بندی بر اساس مشابهت محیط‌ها و نیز با استفاده از نتایج تحقیق پیشین (شریفی، ۱۳۸۶) انجام گرفت. برای این که مشخص شود کدام محیط‌ها از میان ۲۲ محیط اطلاعاتی، بیشترین استفاده را داشته است نتایج رتبه بندی استفاده از محیط‌ها با استفاده از آزمون فریدمن ارائه شد. علت استفاده از این آزمون این بود که داده‌ها از نوع رتبه‌ای بودند و آزمون ناپارامتری مناسب برای این منظور، آزمون فریدمن است. یافته‌ها نشان می‌دهد که دانشجویان بیشترین تبادل اطلاعاتی را در محیط سایت کامپیوتر دانشگاه (با میانگین ۱۶/۲۱) کتابخانه (با میانگین ۱۵/۷۱) و خوابگاه (با میانگین ۱۵/۳۰) داشته‌اند.

جدول ۲. رتبه بندی انواع محیط‌های اطلاعاتی بر حسب استفاده

نام محیط	شرح	میانگین رتبه
علمی	آموزشگاه‌ها (کلاس زبان، نقاشی و غیره)	۱۱/۵۸
	حاشیه نشست‌ها، همایش‌ها و سمینارهای علمی	۱۳/۶۲
	کارگاه‌های آموزشی دانشگاه	۱۱/۷۳
	جلسه دفاع از پایان‌نامه	۱۴/۵۵
	کتابخانه	۱۵/۷۱
دانشگاهی	قرائت خانه	۱۳/۲۵
	سایت کامپیوتر دانشگاه	۱۶/۲۱
	انجمن‌های دانشجویی	۱۰/۰۸
	محوطه دانشگاه	۱۲/۹۰
	استادیوم و باشگاه ورزشی دانشگاه	۹/۴۰
عمومی	نمازخانه دانشگاه	۹/۸۱
	سلف سرویس و رستوران دانشگاه	۱۱/۲۴
	سالن انتظار راه‌آهن و فرودگاه	۷/۳۱
	صف‌های انتظار مختلف (صف انتظار غذا، اتاق انتظار پزشک)	۱۰/۰۸
	منزل اقوام و دوستان (میهن‌های خانوادگی و دوستانه)	۱۳/۶۴
	بانک	۸/۴۳
	پارک	۹/۵۲
	بازار	۸/۹۵
	آرایشگاه	۸/۶۹
	اتوبوس و وسایل نقلیه شهری	۱۰/۵۹
خوابگاه	خوابگاه	۱۵/۳۰
	سرویس خوابگاه	۱۰/۴۳

Sig: ۰/۰۱df: ۲۱X^۲: ۱۰۱۶/۹۵

ابعاد (عوامل) محیط‌های اطلاعاتی

برای تعیین ابعاد محیط‌های اطلاعاتی، ۲۱ دلیل یا عامل برای استفاده از محیط‌های اطلاعاتی توسط دانشجویان دانشگاه تبریز، در پرسشنامه طرح شده و مورد سنجش قرار گرفتند؛ سپس برای انجام تحلیل آماری بهتر و علمی‌تر، سوالات پرسشنامه مربوط به دلایل، ذیل سه بعد کلی‌تر یعنی تقویت پایه‌های دانش و تجربه، تنوع اطلاعات و غیررسمی بودن محیط اطلاعاتی و سهولت دسترسی به اطلاعات، در استفاده دانشجویان از انواع مختلف محیط‌های اطلاعاتی دسته‌بندی شده و مورد تجزیه تحلیل قرار گرفتند. علت این تقسیم

بندی، شباهت مفهومی و محتوایی گویه‌ها و نیز استفاده از نتایج تحقیق پیشین (شریفی، ۱۳۸۶) که با استفاده از روش تحلیل عامل به این ابعاد (عوامل) رسیده بود، است. در میان دلایل انتخاب محیط‌های اطلاعاتی توسط دانشجویان، افزایش دانش و تجربیات شخصی در نتیجه تبادل اطلاعات در آن محیط با میانگین ۱۳/۱۲ امکان برطرف نمودن مسائل مربوط به تحقیق، پروژه و پایان‌نامه از طریق اطلاعات کسب شده از آن محیط با میانگین ۱۳/۰۵ و حضور افراد خبره و متخصص در آن محیط با میانگین ۱۳/۷۳ (که هر سه مورد در بعد کلی تقویت پایه‌های دانش و تجربه قرار می‌گیرند) و آسان بودن برقراری ارتباط با افراد حاضر در آن محیط ۱۳/۳۰ (که در بعد غیررسمی بودن محیط اطلاعاتی و سهولت دسترسی به اطلاعات قرار دارد)، بیشترین دلایل انتخاب محیط‌های اطلاعاتی را به خود اختصاص داده‌اند.

رابطه میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی علمی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی

همبستگی معناداری بین میزان استفاده از محیط‌های اطلاعاتی علمی و هر یک از ۵ مهارت سواد اطلاعاتی وجود دارد. که البته همه این همبستگی‌ها پایین‌تر از حد متوسط هستند. در این بین، بیشترین همبستگی متعلق به مهارت سواد اطلاعاتی دوم یعنی میزان مهارت دانشجویان در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز به صورت موثر و کارا است. کمترین همبستگی بین دو متغیر میزان استفاده از محیط اطلاعاتی علمی و میزان مهارت پنجم سواد اطلاعاتی است.

رابطه میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی

همبستگی معناداری بین میزان استفاده از محیط‌های اطلاعاتی دانشگاهی و میزان مهارت پنجم سواد اطلاعاتی پاسخگویان در درک مسائل اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات وجود ندارد (با مقدار ۰/۰۹ و آلفای ۰/۱۰). بین میزان استفاده از محیط‌های اطلاعاتی دانشگاهی و ۴ مهارت دیگر

سواد اطلاعاتی رابطه معناداری وجود دارد. به طوری که بیشترین همبستگی متعلق به رابطه میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی و میزان مهارت چهارم سواد اطلاعاتی افراد است. کمترین همبستگی بین دو متغیر میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی و میزان مهارت دوم سواد اطلاعاتی است.

جدول ۳. رتبه بندی دلایل استفاده از محیط‌های اطلاعاتی

میانگین رتبه	شرح	ابعاد
۱۱/۱۲	ارتباط اطلاعات مورد تبادل در آن محیط با مسائل درسی	
۱۳/۱۲	افزایش دانش و تجربیات شخصی در نتیجه تبادل اطلاعات در آن محیط	تقویت پایه های دانش و تجربه از طریق محیط‌های
۱۳/۰۵	امکان برطرف نمودن مسائل مربوط به تحقیق، پروژه و پایان نامه از طریق اطلاعات کسب شده از آن محیط	اطلاعاتی در انتخاب محیط
۱۱/۶۲	امکان تصمیم گیری با کمک اطلاعات کسب شده از آن محیط	اطلاعاتی
۱۳/۷۳	حضور افراد خبره و متخصص در آن محیط	
۱۲/۷۸	اعتماد به اطلاعات مورد تبادل در آن محیط	
۱۰/۰۶	ارزیابی دیدگاه افراد حاضر در آن محیط (دیگران چه فکر می‌کنند)	
۹/۰۷	تعداد زیاد افراد حاضر در آن محیط	تنوع اطلاعات
۱۰/۰۲	بی طرفی افراد هنگام نظر دادن در آن محیط	محیط‌های
۱۱/۵۵	امکان تبادل اطلاعات روزآمد در آن محیط	اطلاعاتی در انتخاب محیط
۱۱/۳۴	تنوع موجود در محیط (وجود انواع افراد و نظرات)	اطلاعاتی
۹/۳۵	نداشتن دسترسی به منابع اطلاعاتی رسمی مانند کتاب و اینترنت	
۸/۷۸	کیفیت فیزیکی آن محیط (روشنایی، مبلمان، دما)	غیررسمی بودن محیط اطلاعاتی و سهولت دسترسی
۷/۹۸	ناپایدار بودن محیط (مثلا ایستادن در یک صف: پس از رفتن افراد صف، از بین می‌رود بنابراین نیازی به نگرانی در مورد آنچه گفته شد وجود ندارد)	
۱۱/۱۸	حضور افراد هم جنس در آن محیط	به اطلاعات از طریق آن در
۹/۲۴	صرف زمان بسیار در آن محیط (مثلا انتظار زیاد در صف‌های انتظار مختلف)	انتخاب محیط
۹/۸۳	کمبود وقت برای جستجوی اطلاعات از منابع اطلاعاتی رسمی مانند کتابخانه	اطلاعاتی
۹/۲۳	دائمی بودن محیط (مثلا حضور روزانه در سلف سرویس دانشگاه)	
۱۳/۳۱	آسان بودن برقراری ارتباط با افراد حاضر در آن محیط	
۱۲/۴۶	دسترسی آسان به آن محیط	
۱۲/۱۷	آرامش حاکم بر آن محیط	

$$\text{Sig} = 0.01 \text{ df} = 20 \cdot X^2 = 490.02$$

جدول ۴. نتایج آزمون پیرسون برای همبستگی میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی علمی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی

تفسیر آزمون	مقدار معنی‌داری	مقدار همبستگی پیرسون	همبستگی بین متغیرهای:
همبستگی معنادار مثبت و متوسط	۰/۰۱	۰/۳۱	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی علمی و میزان مهارت اول سواد اطلاعاتی آنان در تعیین ماهیت و گستره اطلاعات مورد نیاز
همبستگی معنادار مثبت و متوسط	۰/۰۱	۰/۳۳	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی علمی و میزان مهارت دوم سواد اطلاعاتی آنان در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز به صورت موثر و کارا
همبستگی معنادار مثبت و متوسط	۰/۰۱	۰/۳۱	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی علمی و میزان مهارت سوم سواد اطلاعاتی آنان در ارزیابی اطلاعات و منابع به طور انتقادی و تلفیق اطلاعات انتخاب شده با دانش پایه و نظام ارزشی خود
همبستگی معنادار مثبت و متوسط	۰/۰۱	۰/۳۱	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی علمی و میزان مهارت چهارم سواد اطلاعاتی آنان در استفاده از اطلاعات به طور انفرادی یا در قالب گروه به طور اثر بخشی برای رسیدن به هدف خود
همبستگی معنادار مثبت و ضعیف	۰/۰۱	۰/۲۷	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی علمی و میزان مهارت پنجم سواد اطلاعاتی آنان در درک مسائل اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات

جدول ۵. نتایج آزمون پیرسون برای همبستگی میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی

تفسیر آزمون	مقدار معنی‌داری	مقدار همبستگی پیرسون	همبستگی بین متغیرهای:
همبستگی معنادار مثبت و ضعیف	۰/۰۱	۰/۱۵	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی و میزان مهارت اول سواد اطلاعاتی آنان در تعیین ماهیت و گستره اطلاعات مورد نیاز
همبستگی معنادار مثبت و ضعیف	۰/۰۳	۰/۱۲	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی و میزان مهارت دوم سواد اطلاعاتی آنان در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز به صورت موثر و کارا
همبستگی معنادار مثبت و ضعیف	۰/۰۱	۰/۱۴	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی و میزان مهارت سوم سواد اطلاعاتی آنان در ارزیابی اطلاعات و منابع به طور انتقادی و تلفیق اطلاعات انتخاب شده با دانش پایه و نظام ارزشی خود
همبستگی معنادار مثبت و ضعیف	۰/۰۱	۰/۱۸	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی و میزان مهارت چهارم سواد اطلاعاتی آنان در استفاده از اطلاعات به طور انفرادی یا در قالب گروه به طور اثر بخشی برای رسیدن به هدف خود
عدم معناداری همبستگی	۰/۱۰	۰/۰۹	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی و میزان مهارت پنجم سواد اطلاعاتی آنان در درک مسائل اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات

رابطه میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی همبستگی معناداری بین میزان استفاده از محیط‌های اطلاعاتی عمومی و میزان مهارت پنجم سواد اطلاعاتی پاسخگویان در درک مسائل اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات (با مقدار ۰/۰۶ و آلفای ۰/۳۰) و میزان مهارت دوم سواد اطلاعاتی در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز به صورت مؤثر و کارا (با مقدار ۰/۱۱ و آلفای ۰/۰۶) وجود ندارد. بین میزان استفاده از محیط‌های اطلاعاتی عمومی و ۳ مهارت دیگر سواد اطلاعاتی رابطه معناداری وجود دارد. بیشترین همبستگی متعلق به رابطه میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و میزان مهارت چهارم سواد اطلاعاتی افراد است. کمترین همبستگی بین دو متغیر میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و میزان مهارت دوم سواد اطلاعاتی است.

جدول ۶. نتایج آزمون پیرسون برای همبستگی میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و مهارت‌های سواد

اطلاعاتی

تفسیر آزمون	مقدار معنی‌داری	مقدار همبستگی پیرسون	همبستگی بین متغیرهای:
همبستگی معنادار مثبت و ضعیف	۰/۰۴	۰/۱۲	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و میزان مهارت اول سواد اطلاعاتی آنان در تعیین ماهیت و گستره اطلاعات مورد نیاز
عدم معناداری همبستگی	۰/۰۶	۰/۱۱	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و میزان مهارت دوم سواد اطلاعاتی آنان در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز به صورت مؤثر و کارا
همبستگی معنادار مثبت و ضعیف	۰/۰۳	۰/۱۳	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و میزان مهارت سوم سواد اطلاعاتی آنان در ارزیابی اطلاعات و منابع به طور انتقادی و تلفیق اطلاعات انتخاب شده با دانش پایه و نظام ارزشی خود
همبستگی معنادار مثبت و ضعیف	۰/۰۱	۰/۱۹	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و میزان مهارت چهارم سواد اطلاعاتی آنان در استفاده از اطلاعات به طور انفرادی یا در قالب گروه به طور اثر بخشی برای رسیدن به هدف خود
عدم معناداری همبستگی	۰/۳۰	۰/۰۶	میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و میزان مهارت پنجم سواد اطلاعاتی آنان در درک مسائل اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات

رابطه میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی خوابگاهی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی همبستگی معناداری بین میزان استفاده از محیط‌های اطلاعاتی خوابگاهی و هیچکدام از مهارت‌های ۵ گانه سواد اطلاعاتی وجود ندارد.

جدول ۷. نتایج آزمون پیرسون برای همبستگی میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی خوابگاهی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی

همبستگی بین متغیرهای:	مقدار همبستگی پیرسون	مقدار معنی‌داری	تفسیر آزمون
میزان استفاده از محیط اطلاعاتی خوابگاهی و میزان مهارت اول سواد اطلاعاتی آنان در تعیین ماهیت و گستره اطلاعات مورد نیاز	۰/۰۶	۰/۲۶	عدم معناداری همبستگی
میزان استفاده از محیط اطلاعاتی خوابگاهی و میزان مهارت دوم سواد اطلاعاتی آنان در دستیابی به اطلاعات مورد نیاز به صورت موثر و کارا	۰/۰۲	۰/۹۶	عدم معناداری همبستگی
میزان استفاده از محیط اطلاعاتی خوابگاهی و میزان مهارت سوم سواد اطلاعاتی آنان در ارزیابی اطلاعات و منابع به طور انتقادی و تلفیق اطلاعات انتخاب شده با دانش پایه و نظام ارزشی خود	۰/۰۶	۰/۲۶	عدم معناداری همبستگی
میزان استفاده از محیط اطلاعاتی خوابگاهی و میزان مهارت چهارم سواد اطلاعاتی آنان در استفاده از اطلاعات به طور انفرادی یا در قالب گروه به طور اثر بخشی برای رسیدن به هدف خود	۰/۰۵	۰/۳۸	عدم معناداری همبستگی
میزان استفاده از محیط اطلاعاتی خوابگاهی و میزان مهارت پنجم سواد اطلاعاتی آنان در درک مسائل اقتصادی، حقوقی و اجتماعی مربوط به استفاده از اطلاعات	۰/۰۶	۰/۲۵	عدم معناداری همبستگی

بحث و نتیجه‌گیری

دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تبریز محیط اطلاعاتی خود را سایت کامپیوتر دانشگاه، کتابخانه و خوابگاه می‌دانند. اما در تحلیل کلی، تبادل اطلاعات دانشجویان در محیط علمی (با میانگین ۱۴/۷۵) بیش از محیط‌های عمومی (با میانگین ۱۳/۰۸)، محیط دانشگاهی (با میانگین ۱۲/۳۹) و محیط خوابگاهی (با

میانگین ۴/۷۱) است. دانشجویان در میان عوامل انتخاب محیط‌های اطلاعاتی، عوامل امکان برطرف نمودن مسائل مربوط به تحقیق، پروژه و پایان‌نامه از طریق اطلاعات کسب شده در محیط و حضور افراد خبره و متخصص در آن محیط و آسان بودن برقراری ارتباط با افراد حاضر در آن محیط را بیشترین دلایل انتخاب محیط‌های اطلاعاتی خود برشمرده‌اند. همچنین مهم‌ترین دلیل استفاده از محیط‌های اطلاعاتی توسط دانشجویان، دلیل سوم استفاده از محیط یعنی غیررسمی بودن محیط اطلاعاتی و سهولت دسترسی به اطلاعات از طریق آن (با میانگین ۲۷/۶۱)، استفاده از محیط برای تقویت پایه‌های دانش و تجربه (با میانگین ۲۲/۱۷) و نهایتاً تنوع اطلاعات محیط اطلاعاتی (با میانگین ۱۱/۲۰) است.

در خصوص دلایلی که از سوی دانشجویان دانشگاه تبریز پر اهمیت شمرده شده‌اند عامل اول یعنی حضور افراد خبره و متخصص در محیط اطلاعاتی با محیط‌های اطلاعاتی که آن‌ها را برگزیده‌اند (یعنی محیط سایت کامپیوتر دانشگاه، کتابخانه، و خوابگاه) هماهنگ است. در محیط سایت کامپیوتر دانشگاه، حضور افرادی مانند مسئول سایت کامپیوتر یا کسی که آشنایی به نرم افزارها و نیز نحوه جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی را دارد؛ همچنین در محیط دوم یعنی کتابخانه حضور کتابدار به عنوان یک فرد متخصص و آشنا به روند جستجو در بین منابع الکترونیکی و چاپی در انتخاب این دلیل بسیار حائز اهمیت است. در مورد محیط خوابگاه به نظر می‌رسد دانشجویان از دانش و تجربیات دانشجویان سال بالایی خود همینطور دانشجویان مقطع دکتری استفاده می‌کنند و حضور این افراد، و دانش و تجربیات آن‌ها را برای رفع مسائل خود، مهم می‌دانند. دومین دلیل انتخاب محیط اطلاعاتی یعنی آسان بودن برقراری ارتباط با افراد حاضر در آن محیط نیز با توجه به خصوصیات یک جامعه دانشگاهی و همچنین مکانی مانند خوابگاه که تقریباً همسالان در آن حضور دارند کاملاً توجیه پذیر است؛ و انتخاب دلیل سوم و چهارم یعنی افزایش دانش و تجربیات شخصی در نتیجه

تبادل اطلاعات در آن محیط و امکان برطرف نمودن مسائل مربوط به تحقیق، پروژه و پایان‌نامه از طریق اطلاعات کسب شده از آن محیط نیز با توجه به مطالبی که اشاره شد منطقی به نظر می‌رسد.

در زمینه بررسی وجود رابطه بین محیط‌های اطلاعاتی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی نتایج نشان می‌دهد میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی علمی و ۵ مهارت سواد اطلاعاتی، همبستگی معناداری وجود دارد. همینطور از بین ۵ مهارت سواد اطلاعاتی، ۴ مهارت با میزان استفاده از محیط اطلاعاتی دانشگاهی، همبستگی معناداری دارند. بین میزان استفاده از محیط اطلاعاتی عمومی و ۳ مورد از مهارت‌های سواد اطلاعاتی رابطه معناداری وجود دارد. اما میان میزان استفاده از محیط اطلاعاتی خوابگاهی و مهارت‌های سواد اطلاعاتی، همبستگی معناداری دیده نشد.

در خصوص دلایلی که از سوی دانشجویان دانشگاه تبریز بر اهمیت شمرده شده‌اند عامل اول یعنی حضور افراد خبره و متخصص در محیط اطلاعاتی با محیط‌های اطلاعاتی که آن‌ها را برگزیده‌اند (یعنی محیط سایت کامپیوتر دانشگاه، کتابخانه، و خوابگاه) هماهنگ است. در محیط سایت کامپیوتر دانشگاه، حضور افرادی مانند مسئول سایت کامپیوتر یا کسی که آشنایی به نرم افزارها و نیز نحوه جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی را دارد؛ همچنین در محیط دوم یعنی کتابخانه حضور کتابدار به عنوان یک فرد متخصص و آشنا به روند جستجو در بین منابع الکترونیکی و چاپی در انتخاب این دلیل بسیار حائز اهمیت است. در مورد محیط خوابگاه به نظر می‌رسد دانشجویان از دانش و تجربیات دانشجویان سال بالایی خود همینطور دانشجویان مقطع دکتری استفاده می‌کنند و حضور این افراد، و دانش و تجربیات آن‌ها را برای رفع مسائل خود، مهم می‌دانند. دومین دلیل انتخاب محیط اطلاعاتی یعنی آسان بودن برقراری ارتباط با افراد حاضر در آن محیط نیز با توجه به خصوصیات یک جامعه دانشگاهی و همچنین مکانی مانند خوابگاه که تقریباً همسالان در آن حضور دارند کاملاً توجیه پذیر است؛ و

انتخاب دلیل سوم و چهارم یعنی افزایش دانش و تجربیات شخصی در نتیجه تبادل اطلاعات در آن محیط و امکان برطرف نمودن مسائل مربوط به تحقیق، پروژه و پایان‌نامه از طریق اطلاعات کسب شده از آن محیط نیز با توجه به مطالبی که اشاره شد منطقی به نظر می‌رسد.

دانشجویان بیشتر در پی کسب اطلاعات در جهت انجام کارهای تحقیقی و کلاسی و پروژه و پایان‌نامه هستند و به نظر می‌رسد به دلیل قرار گرفتن در محیطی مانند دانشگاه و خوابگاه که در طول مدت نسبتاً طولانی، اطلاعات گوناگونی از مجراهای مختلف کسب می‌کنند، محیط اطلاعاتی به آن شکل و اهمیتی که برای جامعه‌های مورد مطالعه پژوهش‌های پیشین، اهمیت حیاتی داشته، مهم نباشد. جامعه پژوهش شریفی، همینطور جوامعی که فیشر و همکارانش بر روی آن‌ها کار کرده‌اند یعنی بیماران در کلینیک پا، یا مهاجران نیویورک سیتی، کشاورزان اسپانیایی مهاجر و غیره به نوعی دچار فقر اطلاعاتی بوده‌اند و بنابراین به نوعی متفاوت و برای کسب اطلاعات روزمره و اطلاعاتی که با زندگی آن‌ها در ارتباط بیشتری است در محیط اطلاعاتی به تبادل اطلاعات می‌پردازند؛ اما دانشجویان به محیط‌های اطلاعاتی که در آن‌ها موضوعاتی پیرامون درس و تحقیق و کارهای کلاسی و پایان‌نامه و پروژه مطرح می‌شود علاقه‌مند هستند. همچنین با توجه به نتایج، چندان به اطلاعات مربوط به نیازهای کوتاه مدت علاقه ندارند و بیشتر اطلاعات لازم برای ایجاد پایه‌های دانش و تجربه را مهم قلمداد می‌کنند.

پی نوشت‌ها

۱. بافت در رفتار اطلاعاتی انسان، بوسیله پارامترهای مختلفی همچون زمان و مکان پیدایش نیاز اطلاعاتی، ویژگی‌های شرکت‌کنندگان در فرایند جستجو مانند اطلاعات مربوط به جمعیت، اجتماع، مشخصه‌های حرفه‌ای، آموزشی و رفتاری، هدف از جستجوی اطلاعات و غیره تعریف می‌شود. (بیگدلی و شریفی، ۱۳۸۶).

2. Synergistic

3. Durance

4. Hinton

۱. پیگرو، نام پیش از ازدواج کارن فیشر است.

5. Human Services Information (HIS)

منابع

- اباذری، زهرا (۱۳۸۷). طرح توسعه آموزش سواد اطلاعاتی در سند ملی چشم انداز بیست ساله آموزش و پرورش و ارائه الگویی جهت تحقق اهداف سواد اطلاعاتی. رساله دکتری. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد علوم تحقیقات تهران.
- بیگدلی، زاهد؛ شریفی، سمیه (۱۳۸۶). مفهوم بافت در حوزه رفتارهای اطلاعاتی. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی مشهد، ۵۱ (۳).
- حسن زاده، رمضان؛ اسدی، حسین (۱۳۸۶). تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان. مجله پژوهش های تربیتی دانشگاه آزاد واحد بجنورد، ۲ (۱۱)، ۱۸-۱.
- رسول آبادی، مسعود (۱۳۸۶). بررسی میزان آشنائی اعضای هیأت علمی و سایر مدرسین دانشگاه علوم پزشکی با شیوه های جستجوی اطلاعات در اینترنت و رابطه آن بر فعالیت های علمی و پژوهشی آنان. مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، نما، ۷ (۲). قابل دسترس در: http://ejournal.irandoc.ac.ir/browse.php?mag_id=25&slc_lang=fa&sid (Accessed on Feb. 2010)
- شریفی، سمیه (۱۳۸۶). شناسایی و تحلیل ابعاد (عوامل) محیط های اطلاعاتی کارکنان دانشگاه شهید چمران اهواز و بررسی رابطه میان این عوامل با وضعیت اجتماعی-اقتصادی آنها. پایان نامه کارشناسی ارشد. گروه کتابداری و اطلاع رسانی. دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی. دانشگاه اهواز.
- صمدی، ثریا (۱۳۸۲). بررسی میزان آشنائی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکترای رشته های علوم پایه دانشگاه تبریز با منابع مرجع تخصصی. فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی، ۱۴ (۱)، ۷۰-۶۳.
- طیب نیا، ویدا (۱۳۸۵). بررسی سواد اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده اقتصاد علامه طباطبایی. پایان نامه کارشناسی ارشد گروه کتابداری و اطلاع رسانی. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد علوم تحقیقات تهران.
- فیشر، کرن ای؛ الدرز، ساندر؛ مک کچنی، لین (۱۳۸۷). نظریه های رفتار اطلاعاتی. مترجمین فیروزه فرشبندی، لیلا مکتبی، محسن حاج زین العابدینی... [و دیگران]. تهران: کتابدار.
- گلستان، محمدحسن (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر سواد اطلاعاتی کارکنان شرکت پتروشیمی اصفهان با استفاده از مدل اسکاتل. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشکده علوم تربیتی. دانشگاه پیام نور اصفهان.
- نیلی، ترزا (۱۳۸۹). سنجش سواد اطلاعاتی با استفاده از ابزارها و تکالیف استاندارد. مترجمین: علی اکبر خاصه، رحیم علیجانی. تهران: چاپار.

- Association of College and Research Libraries (ACRL).(2000). Information Literacy Competency Standards for Higher Education. Chicago: American Library Association(Available at: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/informationliteracycompetency.cfm>(Accessed on Oct. 2010)
- Counts, S.t; Fr, E. Karen. (2010). Mobile social networking as information ground: a case study. *library and information science research*, 32, 98-115.
- Doborowolsky, T.. (2005). Information grounds of seattle's polish community, Lanham, M.D. The Scarscrow press Inc. Available at: http://ibec.ischool.washington.edu/static/ibeccat.aspx@subcat=25e2_2580_25a2%20polish%20community&cat=projects.htm(Accessed on 24 Feb. 2010).
- Eisenberg, M.; Berkowitz, E. (1980).The Big6 information problem_solving approach. Richmond Beach: Big6. <http://www.big6.com/>(Accessed on Dec. 2010).
- Fisher, Karen E.; Durrance, Joan C.;and Hinton, Marian B. (2004). Information grounds and the use of need-based services by immigrants in Queens, New York: A context-based, outcome evaluation approach. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 55(8) , 754-766.
- Fisher, Karen E., et al. (2004). Information behavior of migrant Hispanic farm workers and their families in the Pacific Northwest.*Information Research*, 10 (1) , paper 199. Available at: <http://InformationR.net/ir/10-1/paper199.html> (Accessed on 24 Feb. 2010)
- Fisher, Karen. E., et al. (2005). Something old, something new: Preliminary findings from an exploratory study about people's information habits and information grounds. *Information Research*, 10(2) , paper 223 Available at: <http://InformationR.net/ir/10-2/paper223.html>(Accessed on Nov. 2010).
- Fisher, K. E.; Naumer, Charles M. (2006). Information grounds: Theoretical basis and empirical findings on information flow in social settings. In:Amanda Spink and Charles Cole (Eds.). *New Directions in Human Information Behavior*.Amsterdam: Kluwer. Available at: http://ibec.ischool.washington.edu/pubs/2006_SpinkCole_Chapterb.pdf (Accessed on 24 Feb. 2010).
- Fisher Karen E.; Landry, Carol F.; and Naumer, Charles .(2007). Social spaces, casual interaction, and meaningful exchange: Information ground characteristics based on the college student experience. *Information Research*, 12 (2) , paper 291. Available at: <http://InformationR.net/ir/12-1/paper291.html> (Accessed on 24 Feb. 2010).
- Hadimani, B.Manjunath; Rajgoli, Iqbalahmad U. (2010). Assessing information literacy competence among the undergraduate students of college of Agriculture, Raichur: a case study, *Journal of library & information technology*, 30 (2) , 70-78.

Information Literacy Meeting of Experts. (2003). The Prague declaration: towards an information literate society. Washington: National commission on library and information science, National forum on Information literacy & UNESCO. Available at: <http://dis.shef.ac.uk/literacy/standards.htm> (Accessed on 24 Feb. 2010).

McKechnie, E.F.Lynne; McKeniz, Pam. (2005). Information grounds during baby story time. Lanham, M.Da. The Scarscrow press Inc. Available at: <http://ibec.ischool.washington.edu/static/ibeccat.aspx@subcat=25e2258025a2%20baby%20story%20time&cat=projects.htm> (Accessed on 24 Feb. 2010).

Maughan, P. D. (2001). Assessing information literacy among undergraduates: a discussion literature and university of California- Berkeley assessment experience. *College and Research Libraries*. 62 (1) : 71-85.

Pettigrew, Karen E. (1998). *The role of community health nurses in providing information and referral to the elderly: A study based on social network theory*. Unpublished doctoral dissertation, University of Ontario, London, Ontario, Canada. Available at: <http://projects.ischool.washington.edu/fisher/dissertation/Tp&TOC.pdf> (Accessed on 24 Feb. 2010).